

Põlev jalgratas mahajäetud aia juures San Diegos 23. oktoobril 2007, kui tulekahjud möllasid Lõuna-Californias kolmandat päeva.

Püha Anna kiusab inglite linna

■ Saatana tuulel olla pörgulik mõju: viib inimesi enesetapule ning põhjustab isegi maavärinaid!

California osariik kui endine Hispaania asumaa on täis pikitud pühakunimedega linna, nagu San Diego, Santa Barbara, San Bernardino jne. Peaaegu iga aasta lõpu poole hakkab neid ähvardama aga üks paha loodusnähtus, mis kannab ilusat nime – Santa Ana.

Nii kutsutakse sealkandis tugevat, kuiva ning sooja (sageli kuumat) tuult, mis puhub Kordiljeeride mäeahelike vahelistest kõrbetest ookeani suunas.

Pörguingel

Nime on tuul saanud ilmselt Santa Ana mägedest ning samanimelisest kanjonist, kust kaudu õhuvool lääne või kagu suunas puhuda saab. Mõne alhika järgi aga tähendavat tuule nimi algselt hoopis “Saatana tuuli” (hisp k *Vientos de Satán*), mis osutab tema pörgulikule mõjule: viib inimesi

enesetapule ning põhjustab isegi maavärinaid!

Teine populaarne eksiarvamus on, et tuuled on kuumad, sest tulevad kõrbest. Tegelikult puhuvad nad just hilissügisel ja talvel, kui kõrbed on päris külmad kohad.

Meteoroloogiline selgitus Santa Ana halvale iseloomule on lühidalt järgmine. Aasta lõpukuudel tugevneb mägiplatodel ulatuslik kõrgrõhuala, millelt hakkab külm, tihe, raske õhk vajuma madalamatele aladele. Eespool nimetatud Santa Ana kanjoni kaudu pääseb ta liikuma Los Angelese ja teiste maakondade poole. Laskudes muutub õhumass veelgi kuivemaks, soojemaks. Vahel päris kuumaks, sest temperatuur kasvab umbes 10 kraadi kilomeetri kohta.

Kanjonis kiireneb õhuvool, nii et rannikualal puhub ta kui föönist. Muide, Alpides kutsu-

taksegi analoogilist tuult fööniks (*Foehn*).

Kirjanik Raymond Chandler kirjeldab seda nii: “See keerab su juuksed krussi, paneb närvid hüppama ning naha kihelema. Iga jooming lõpeb noakaklusega.”

Nagu tavaline õietolm, põhjustab seegi tuhandetel asukatel allergilisi nähtusid. (Fööni tõttu nurjus paljudel sportlastel esinemine Innsbrucki OMil 1964). Pörgulik värk!

Kuiv tuul teeb sealsed metsad ning põosastikud ülimalt tuleohtlikuks. Möödunud oktoobris lõi mas tuli California lõunaosas 200 000 hektaril, hävines 1800 elumaja, hukkus 14 inimest, vigastada sai 52 tule-tõrjujat. Kokku tegeles kustutustöödel üle 10 000 ametitöötajat. Majanduslik kahju ületas miljard dollarit.

Oktoobris 1991 möllanud tuli hävitas 3000 eluaset, tap-

pis 25 inimest, kahjud ulatusid 5 miljardini. Samal kuul nelja aasta eest olid tulekahju tagajärjed sellesarnased.

Sääraseid õnnetusi (loodusõnnetusteks on mõnda põlen-gut raske nimetada, kuna põhjuseks olevat tahtlik süütamine!) esineb seal pea igal aastal. Osariigi võimud on välja pannud meie rahas ligi 2,7 miljoni krooni suuruse preemia kurjategijate tabamiseks. Muide, ka Austraalias olevat populaarne tegevus metsadele ning põosastikele tule otsa panek!

Lumeõgija

Kui Santa Ana laskub mägedest lääne suunas, siis Kaljumäestiku idanõlvadel teeb ilma analoogilise tekkega tuul, mida kutsutakse inglise keeles *chinook*. Eestis olen kohanud korra ka meie vastet “tšinukk”.

Tolle kentsaka indiaani päritolu nimega tuul on kuulus kiirete ilmamuutuste poolest. Tavaline lugu on, kui päevaga õhutemperatuur tõuseb –15°-lt kahekümne pügala võrra. Maailmarekord püstitati 22. jaanuaril 1943, kui Lõuna-Dakota osariigis Spearfishis kerkis temperatuur kahe minutiga 27 kraadi võrra! Lähedal asuvas Rapid City linnas kõikus õhusoo paari tunni vältel –20 ja +13 kraadi vahel, edasi-tagasi.

Selline soojalaine võib kaandada lume paksust ligi 30 cm päevaga. Pole siis mingi ime, kui seda kuumat tuult kutsutakse sealkandis lumeõgijaks. Kanadalased teavad juhtumit, kus üks mees püüdis tšinuki eest pageda koerarakendiga. See olnud väga raske: koerad lippasid lumel, rakend takerdus paljal maal.